

— *Marius von Majenburg*

— Kamen

— *Prevela s nemačkog Drinka Gojković*

Izvornik:

Marius von Meyenburg

Der Stein

THEATERHEUTE 10/08

© henschel schauspiel

© za srpski jezik: Drinka Gojković

Lica:

Vita

Volfgang

Hajdrun

Hana

Mice

Štefani

Marijus Fon Majenburg (1972) jedan je od najizvođenijih mladih nemačkih dramskih pisaca. Radi kao damaturg u Berliner Schaubühne am Lehninerplatz.

Majenburgovi komadi igraju se i u beogradskim pozorištima (*Harman* u režiji Predraga Štrpca na maloj sceni Ateljea 212 i *Rugoba* u režiji Marije Krstić, scena Studio JDP). Drama *Paraziti* objavljena je 2003. (Beograd, CENPI) u prevodu Jelene Krstić.

1993.

Vita sedi ispod stola.

HANA: Slušaj.

HAJDRUN: Šta je bilo, Hana?

HANA: Ne želim da budem ovde.

HAJDRUN: Sad će kafa i kolači.

HANA: Svakog jutra kad se probudim, ja mislim da sam još u svojoj staroj sobi. Onda otvorim oči i uplašim se. Židovi u sobi ujutro izgledaju strašno plavi. I strašno je tiho, samo lišće šumi.

HAJDRUN: Da možda danas iznesemo dobar porcelan. Šta misliš ti, majko?

VITA: U podrumu je, sve je na sigurnom.

HANA: Protresem glavu da se razbudim, da sve dođe na svoje mesto i da ponovo budem kod kuće, ali moje stare sobe nema, i ja sam već budna i neću biti budnija koliko god da širim oči.

HAJDRUN: Hoćeš ti da izneseš dobar porcelan, Hana?

HANA: Da li ti mene slušaš?

HAJDRUN: Šta je bilo, dete?

HANA: Ne želim da budem ovde.

HAJDRUN: Ne dopada ti se?

HANA: Nije mi ovde mesto.

HAJDRUN: Šteta.

HANA: Nemoj stalno da govoriš šteta, mama.

HAJDRUN: Ali, ja mislim da je šteta.

HANA: To je kao da dižeš ruke od mene.

HAJDRUN: Šta da radim? Ja mislim da je šteta – tako lepa kuća, lepa soba, fini novi krevet, ali ti ne želiš da budeš ovde.

HANA: Šteta – kao da sam ja neko razočarenje. Mogla bi malo da se potrudiš oko mene, ali ti čak ne pitaš ni zašto.

HAJDRUN: Zato što te uzimam ozbiljno, zato što si odrasla. Neću da počinjem diskusiju.

HANA: Možda ja uopšte ne želim da me uzimaš tako ozbiljno. Možda još uopšte nisam toliko odrasla.

HAJDRUN: Najednom.

HANA (Vita): Je l' ti želiš da budeš ovde?

VITA: Gde?

HANA: U ovoj kući? U ovom gradu?

HAJDRUN: Baka je živela u ovoj kući, naravno da želi da bude ovde.

VITA: Gde? Gde želim da budem?

HANA: Zašto onda sedi ispod stola?

HAJDRUN: Majko? Zašto sediš ispod stola?

HANA: Ranije to nije radila.

VITA: Dete moje, šta još radiš napolju?

HANA: Tek otkako smo ovde.

VITA: Zar ne čuješ sirene? Toliko me plašiš.

HANA: To je zato što baku opet bombarduju.

HAJDRUN: Ne bombarduju nas, majko, naprotiv, sve je nanovo sagrađeno.

VITA: Ako siđem u podrum, cela kuća će se srušiti, tako mi je rekao.

HANA: Ne izgleda kao da želi da bude ovde.

VITA: Sirene.

1935.

MICE: Mi dotle možemo da časkamo. Nećete da sednete, gospodo Hajzing?

VITA: Ako smem.

MICE: Sve smete. Osećajte se kao kod kuće.

VITA: Još ne.

MICE: Neće to dugo trajati. Ugovor je gotov, vaš muž mora samo da potpiše, i onda sve ovo pripada vama. Imaćemo vremena taman za jednu kafu.

VITA: Onda ću uzeti jednu.

MICE: Uzećete jednu.

VITA: Jednu kafu.

MICE: Uzmite je. Obema rukama?

VITA: Kako, molim?

MICE: Vi to tako radite, uzimate stvari?

VITA: Bojim se da ne razumem. Šta ste rekli?

MICE: Ništa. Ovde imate kafu. Poslužite se.

1993.

HAJDRUN: Možda tvoj deda.

HANA: Ja nemam nikakav uzor, zašto sad treba da ga izmišljam, otići ću sutra tamo i reći ću: Ja nemam uzor. Kraj referata. Kao da svako mora da ima

uzor, a Silvija se stvarno pokazala, rekla je: Moj uzor je gospođa Debner. Nismo mogli čak ni da je ismejemo, toliko smo bili šokirani, i ona je onda rekla da je gospođa Debner dobra nastavnica, i pravedna, i vesela, i osim toga ima lepu frizuru, i sve to je totalno ozbiljno mislila. Ja nemam uzor. Ili ću da kažem, Silvija je moj uzor, zato što drži tako lepe referate.

HAJDRUN: Zašto ne tvoj deda?

HANA: On je muškarac, a osim toga, uopšte ga ne poznajem.

HAJDRUN: To nema veze.

HANA: Kako može da mi bude uzor kad ga ne poznajem?

HAJDRUN: Toliki ljudi imaju uzore koje ne poznaju. Recimo, Napoleona.

HANA: Ali, moj deda nije bio Napoleon. Napoleon stoji u svakom udžbeniku istorije, po njemu su nazivane ulice.

HAJDRUN: Ali, tvoj deda je uradio stvari na koje možeš da budeš ponosna, više nego Napoleon koji je vodio ratove.

HANA: Možda ja uopšte ne želim da budem ponosna.

HAJDRUN: Šteta. Tvoj deda je to zaslužio.

HANA (*sad drži referat*): U mojoj porodici se o tome u stvari ne govori, ali moj deda je spasio jednu jevrejsku porodicu. Švarcmanove. Švarcman je bio šef mog dede u veterinarskom institutu, sve dok u vreme nacizma nije morao da napusti svoj položaj. Moj deda je ostao uz njega i 1935. je finansirao njegovo bekstvo u inostranstvo. Švarcmanovi su preko Amsterdama emigrirali u Sjedinjene Američke Države. Gospođa Švarcman još živi u Njujorku, ona je čuvena galeristkinja koja prodaje i kupuje umetnička dela. Ona je proslavila delo Maksa Bekmana u Americi. Moj deda je za mene uzor zato što je ostao uz svoje prijatelje i zbog toga bio progonjen od nacista.

HAJDRUN: Lepo.

1993.

HANA: Tamo.

HAJDRUN: Gde?

HANA: Tamo, u bašti.

HAJDRUN: Ne vidi se prst pred okom.

HANA: Između stabala.

VITA: Mnogo brbljaš dok jedemo.

HAJDRUN: Dete, to nije ništa.

HANA: Ljuljaška, vidiš?

HAJDRUN: To je vetar.

HANA: Je l' vidiš kako se ljulja?

VITA: Kad brblja dok jede, ispadaju joj zubi iz usta.

HAJDRUN: Šta ispada i kome?

VITA: Ja? Nikome, ništa nisam rekla.

HAJDRUN: Opet si pričala o zubima.

VITA: Mice. Kad brblja dok jede, padaju joj na tanjir.

HAJDRUN: Sad se lepo smiri i jedi.

VITA: Da. Videla sam Mice na ulici. Bože, što je ostarila, starica, gura neka kolica ispred sebe, u njima nema ničega, tako je to, ništa ne preostaje, gura prazna kolica, izgleda kao neka luda, prazna dečja kolica, ili tako nešto, kao da vuče za sobom povodac, ali bez psa.

HAJDRUN: Čekaj, majko, pričvrstiću ti salvetu.

VITA: Sama ću, sama ću to. Nisam toliko stara.

HANA: Tamo, na travi.

HAJDRUN: Dete, jedi nešto, inače ćeš imati ogromne oči.

VITA: Ja zato više uopšte ne govorim dok jedem.

HAJDRUN: Ti govoriš bez prestanka.

HANA: To je možda tata.

HAJDRUN: Ko?

HANA: Možda se vraća.

HAJDRUN: Ne verujem da se tata šunja po bašti.

HANA: Možda ima lopatu i kopa rupu.

HAJDRUN: Dete, znam da ti nedostaje. A sigurno nedostaješ i ti njemu.

HANA: Zato se vratio.

HAJDRUN: Nije se vratio, a ako se vrati, zvoniće na vratima.

HANA: U bašti je.

HAJDRUN: Nikoga nema u bašti. Zato što nikog nismo pustili da uđe.

HANA: Neko je preskočio zid, zaljuljao ljuljašku i sad stoji između stabala.

VITA: Ti si suviše stara za ljuljašku.

HAJDRUN: Da pogledamo zid još jednom? Zaboravila si šiljke na vrhu zida? Kako da ih neko preskoči, a da se ne povredi?

HANA: Možda se jeste povredio. Možda je tata preskočio zid i sad povredjen puzi između stabala.

HAJDRUN: Neću više da čujem o tati.

VITA: Tvoj muž treba da sedi ovde za stolom i da pije kafu koju si ti skuvala.
Kad bi imao samo mrvu odgovornosti – samo mrvu – ali nema, zato što je on jedan – jedan – ma – on je jedna svinja.

HAJDRUN: Nije svinja.

HANA (*Viti*): A gde je tvoj muž?

HAJDRUN: Samo više nije mogao sa mnom.

VITA (*Hani*): Šta kažeš, dušo?

HANA: Gde je tvoj muž. Ni on nije ovde, ili možda jeste? Je l' ni on nema ni mrvu? Je l' i on svinja?

VITA (*Hajdrun*): Šta ona priča?

HAJDRUN: Ništa.

(*Hani*) Smiri se sad.

VITA: Šta priča tvoje dete? Zar joj nisi dala nikakvo vaspitanje kad može ovako da priča?

HAJDRUN (*Hani*): Dobro znaš da je tvoj deda mrtav.

HANA: Ali, tata nije mrtav, tata nije svinja, samo što je ovo sad jedno teško vreme, i on će ići sa mnom u Španiju kad sve ovo pregrmimo, i ja ne smem da mislim da to ima veze sa mnom.

HAJDRUN: I nema veze s tobom, ima veze sa mnom.

HANA: Ima veze s kućom, tako je on rekao.

VITA: S kakvom kućom?

HANA: S kućom. S ovom kućom, ovde. On kaže da se mama udala za kuću i on neće – joj.

HAJDRUN: Šta je?

HANA: Tamo. Na prozoru.

HAJDRUN: Joj.

HANA: To nije tata.

HAJDRUN: Nije.

VITA: Šta?

HANA: Tamo, na prozoru.

VITA: Gde?

HANA: Tamo neko stoji.

VITA: Šta tu brbljate?

HANA: Samo pogledaj tamo. Eno tamo.

VITA: Joj.

HAJDRUN: Da.

HANA: Neka žena.

ŠTEFANI: Došla sam da vam smetam.

1935.

MICE: Na vrh zida smo stavili šiljke zbog bezbednosti.

VITA: Da.

MICE: Lepše bi bilo bez šiljaka.

VITA: Sigurno.

MICE: Ali, kroz baštu je kuća potpuno nezaštićena.

VITA: Da li je ikad nešto – neko –

MICE: Da li se nešto dogodilo?

VITA: Da li je neko ušao u –

MICE: Zimus, pre nego što su stavljeni šiljci. Dva mladića u uniformama. Ja sam vikala sa verande dok ih nije uhvatio strah. Prebacili su ruksake preko zida i polako iščezli u mraku.

VITA: A otkako postoje šiljci?

MICE: Ljudi bacaju otpatke preko zida, a prošle nedelje i jednu mrtvu mačku.

VITA: Znači, koristilo je?

MICE: Šta?

VITA: Šiljci. Da li su šiljci koristili?

MICE: Da, svakako. Ne. U krajnjoj liniji. Mi se sad iseljavamo. Vi se useljavate.

VITA: Ali, to nema –

MICE: Onda možete da sklonite šiljke.

VITA: Radije ne.

MICE: Vi ne morate da se plašite, vama ništa neće. Pa vi ste njihovi.

VITA: Mi nismo njihovi – mi ne – nismo mi –

MICE: Naravno da niste, uopšte nisam to htela da kažem. Biće vam lepo ovde, to je sve što sam htela da kažem.

VITA: Lepo.

MICE: A mi ćemo tada – mi ćemo tada već biti daleko. Ne morate uopšte da mislite – tada ćemo već biti daleko.

VITA: Da li će muškarci uskoro biti gotovi, tamo u sobi?

MICE: Hoćete li dotle još jednu kafu?

1993.

ŠTEFANI: Ja uopšte neću kafu, ja sam ovde da vam smetam.

HAJDRUN: Ko ste vi?

VITA: Šta ona ima protiv naše kafe?

ŠTEFANI: Vi me poznajete.

HAJDRUN: Ne.

ŠTEFANI: Ne mari. Neprijatna lica lako ispire iz pamćenja, a moje lice je za vas sigurno jako neprijatno.

HAJDRUN: Ne, ništa mi ne govori.

ŠTEFANI: Ja, recimo, nikad nisam zaboravila vaše lice. Za mene je vaše lice bilo prijatno. Ponudili ste mi onda čokoladu.

VITA: Možda bi ona radije vruću čokoladu?

(Hajdruni) 'Ajde, Hajdi, napravi joj kakao.

HAJDRUN: Ja sam vam ... čokoladu – ? Imate baš lepo lice, ali ni uz najbolju volju ne mogu –

ŠTEFANI: Onda sam bila mlađa.

HAJDRUN: Kad onda?

ŠTEFANI *(Hani)*: Mlađa nego ti sada. Je l' još ideš na ljuljašku?

HAJDRUN: Kako to mislite – onda?

ŠTEFANI: Već si prestara za ljuljašku? Koliko imaš godina? Četrnaest? Petnaest?

HANA: Mislila sam od vas da je moj otac.

ŠTEFANI: Tvoja majka je bila trudna s tobom, jedva se popela uz stepenice, toliko si teška bila. Ja nemam dece.

HANA: Ja još mogu na ljuljašku, nisam mnogo teška.

ŠTEFANI: U kom smeru se ljuljaš? Prema šumi ili prema kući?

HAJDRUN: Ostavite dete na miru.

ŠTEFANI: Lepo je kad šuma tako šumori prema tebi?

HAJDRUN: Da li biste ipak rekli šta hoćete?

ŠTEFANI: Već sam rekla. Ja sam ovde da vam smetam.

HAJDRUN: U tome ste uspeli, sad možete opet da idete.

ŠTEFANI: Ali još vam nisam ni čestitala.

HAJDRUN: Na čemu?

ŠTEFANI: Na useljenju. Dopada vam se ovde?

1935.

VITA: Da. Naravno.

MICE: Naravno. Inače ne biste –

VITA: Ne, nalazim da je vaša kuća vrlo lepa.

MICE: I ja.

VITA: Naravno.

MICE: Uskoro će biti vaša.

VITA: Da.

MICE: Ako gospoda unutra budu mogla da se sporazumeju. Ne. Htela sam da kažem –

VITA: Najviše mi se sviđa bašta. Volim što ima drveća, i ta veranda. Koji su to žbunovi, je l' to rododendron?

MICE: A nameštaj?

VITA: Molim?

MICE: Ovde unutra. Nameštaj.

VITA: Da. Lep je. Moderan.

MICE: To je zato što mi ne volimo tamno i teško.

VITA: Lepo je.

MICE: Ali, naravno, vi odlučujete. Ako hoćete nameštaj od gotskog hrasta – kuća će biti vaša. Samo nalazim da karakter kuće –

VITA: Potpuno ste u pravu.

MICE: To je sve projektovano poslednjih godina.

VITA: Da. Vidi se. Da li je to –

MICE: Komoda.

VITA: Komoda.

MICE: Da.

VITA: Aha.

MICE: Hoćete li onda da izbacite sve to napolje?

VITA: Ne znam šta će moj muž –

MICE: Možete slobodno, mi ionako ne možemo da poneseimo stvari sa sobom.

VITA: Ne.

MICE: Naravno da ne. Samo par kofera.

VITA: Žao mi je –

MICE: Ne morate da se izvinjavate.

VITA: Uopšte se ne izvinjavam.

MICE: Samo sam htela da znam da li vam se dopada ovde, jer bi bila živa šteta da se mi iseljavamo, a vama se uopšte ne dopada.

1993.

HAJDRUN: Ne, naravno da mi se dopada.

ŠTEFANI: Jer bi, na kraju krajeva, bilo apsurdno da sam ja morala da se iselim, a vama se uopšte ne dopada.

HAJDRUN: Kako – kada ste vi morali i kuda — ?

ŠTEFANI: Jesi li ti ovde provela detinjstvo? Naravno da nisi.

HANA: Ja više nisam dete.

ŠTEFANI: Ali ipak još ideš na ljuljašku. Da li znaš ko je nju tamo obesio?

HANA: Ne, ljuljaška je već bila tu. Moj deda?

ŠTEFANI: Tvoj šta?

HANA: Rekla sam da ne znam.

ŠTEFANI: To je bio moj deda. Pozajmio je merdevine, otišao je jednog prepodneva, peške niz ulicu, vratio se popodne, s merdevinama na ramenu, cipele prašnjave i pantalone prašnjave sve do opasača, konopac je još onaj isti, nosio ga je kao mladić u planinu, taj konopac mu je više nego jedanput spasao život, ali za moju ljuljašku ga je prepolovio, prebacio je krajeve preko grane, visoko gore, sa merdevina, i ispod konopca je gurnuo komad starog peškira, da se ne istanji od trenja, a dole je uvezao čvorove ispod drvenog sedišta. U kom smeru se ljuljaš? Prema šumi ili prema kući?

HANA: Da li moram da odlučim?

ŠTEFANI: Prema šumi, druga deca uvek su htela da se ljuljaju prema šumi. Ja sam gledala prema kući. Moj deda stoji iza mene i hvata me pre nego što me ponovo odbaci, i onda letim uz fasadu, preko verande s velikim krilnim vratima, preko balkona nad zimskom baštom i preko krova s tamnim oknima i dimnjakom, a sasvim gore je nebo.

VITA: Zar vi niste prestari za ljuljanje?

HAJDRUN: Vi ste očigledno živeli ovde – ona je očigledno ranije živela ovde.

ŠTEFANI: Nekoliko trenutaka sam na nebu, leđima sam okrenuta ka zemlji, sedište se okreće i skoro da se izvrne, onda me tamna trava opet vuče dole, fasada zuji pored mene, u nosu mi je miris vrtoglavice, i tu je onda moj deda, stoji pored javora i već me je uhvatio.

HAJDRUN: Vi ste ranije živeli ovde.

ŠTEFANI: Da. Vi ste mi doneli čokoladu. Sa Zapada. Bili ste jako ljubazni, onda.

1978.

Hajdrun je trudna.

HAJDRUN: Hvala na kafi. Tebi smo doneli evo ovo.

ŠTEFANI: To je čokolada?

HAJDRUN: Jeste.

ŠTEFANI: Ali –

HAJDRUN: Slobodno je uzmi.

ŠTEFANI: Kako ste znali da ovde živi jedno dete?

HAJDRUN: Ponekad i odrasli rado jedu čokoladu.

VITA: A ni ti više nisi tako mala.

ŠTEFANI: Tako je. Ja sam već prilično velika. Sigurno želite sve da vidite.

HAJDRUN: U stvari, jedino baštu.

ŠTEFANI: Samo što ništa nije uređeno. Moj deka je bolestan.

VITA: Žao mi je.

ŠTEFANI: Pitaću ga. Već mu je sedamdeset godina. Sigurno će se radovati da sretne nekoga od pre.

(Štefani ustaje i izlazi iz prostorije.)

HAJDRUN: Htele smo samo baštu –

(Štefani je napolju. Ništa.)

VITA: Ja neću da razgovaram s njim.

HAJDRUN: Ipak je dobro što ga poznajemo.

VITA: Šta je dobro u tome? Ukrao je naše kokoške posle rata.

HAJDRUN: Tiše. Otad je prošlo više od dvadeset godina.

VITA: I stajao je iza zavese dok sam bila na terasi. Neću da ga vidim.

HAJDRUN: Njegova unuka je ljubazna.

VITA: Henrijeta i Adela.

HAJDRUN: Ko?

VITA: Kokoške. Peške sam ih donela iz Rupendorfa, od nakita koji Rusi nisu našli, a on ih je ukrao i poždrao.

HAJDRUN: Tiše. Ionako bi u međuvremenu završile u supi.

VITA: Kao vojnici kad padnu u ratu.

HAJDRUN: Otkud sad vojnici?

VITA: Zato što to nije nikakav argument, šta bi se u međuvremenu i ovako ionako dogodilo. I tvoj otac bi u međuvremenu možda takođe umro

prirodnom smrću, pa je opet loše što su ga Rusi ubili, a jedva da te je i upoznao. Nije stvar u tome da li smo na kraju završili u supi ili ne, nego koliko jaja pre toga izgledamo, jer to znači da smo imali život.

1945.

VOLFGANG: Oni to neće uraditi.

VITA: Svi kažu da hoće. Kad je toliko izbeglica u gradu.

VOLFGANG: Čerčil ima tetku koja živi gore na Vajsenhiršu.

VITA: Je l'?

VOLFGANG: Neće bombardovati sopstvenu tetku.

VITA: Ne misli on na svoju tetku. Albrehtovi su u Rupendorfu i kažu da imaju još mesta.

VOLFGANG: Toliko je loše?

VITA: Druge provocira to što smo mi toliko lepi. Grad blista, i zato mora da nestane.

VOLFGANG: Oni nas mrze. Oduvek.

VITA: Molim te. Znam da će se to desiti.

VOLFGANG: Onda je zaista bolje da odeš s Hajdrun na selo. Tamo će imati i više hrane.

VITA: A ti?

VOLFGANG: Šta sa mnom?

VITA: Ja treba da idem sama?

VOLFGANG: Izgledao bih sebi kao dezertar.

VITA: Kad sve prođe, vratićeš se.

VOLFGANG: Kuda, kad sve prođe? Kuće više nema, a u ruševinama su izbeglice. Neću da napustim svoje mesto – kuću, institut, kolege, životinje. Život ovde mora ići dalje.

VITA: A ako ne bude išao dalje?

VOLFGANG: Šta?

VITA: Nego stane? Ako se život ovde ugasi i prestane?

VOLFGANG: Onda će prestati. Onda su drugi bili životno sposobniji.

VITA: Kao da smo bakterije u Petrijevom staklencetu.

VOLFGANG: Ja shvatam da se ti, kao majka sa detetom, plašiš, ali ja kao muškarac imam obaveze koje leže sa one strane.

VITA: Uopšte ne zbog deteta. Zbog tebe se brinem.

VOLFGANG: Zbog mene?

VITA: Govoriš o kraju tako da ponekad mislim da se poigravaš time.
VOLFGANG: Jer bi onda bila sama s detetom?
VITA: Stalno dete, kao da nisam ništa drugo nego majka. Zaboravi dete, više nikad se ne bih radovala.
VOLFGANG: To je lepo od tebe.
VITA: Ne, glupo je. To je od mene glupo. Da se toliko držim jednog tvrdoglavog čoveka.
VOLFGANG: A koga inače da se držiš?
VITA: Onda ću ostati ovde, pa ako propadnemo, drugi su bili sposobniji za život od nas.

1953.

Vita raspoređuje pisma na kartonu za cipele.

HAJDRUN: Plačeš?
VITA: Ne mogu da ih ponese. Ne sva.
HAJDRUN: Očeva su?
VITA: Inače će na granici znati da se nećemo vratiti.
HAJDRUN: Smem da pogledam?
VITA: Ljubavna pisma.
HAJDRUN: Izvini.
VITA: Ne. Samo čitaj. Lepa su. Treba i ti jednom da vidiš rukopis svog oca.
HAJDRUN: Sada?
VITA: Sutra više nećemo biti tu, a ja mogu da ponese dva ili tri.
HAJDRUN: A ostala?
VITA: Moram da ih uništim.
HAJDRUN: Koja? Koja hoćeš da uništiš?
(Uzima jedno pismo iz kutije, gleda ga.)
VITA: Inače će ih pročitati kad budu razvaljivali sve ovo ovde.
HAJDRUN: Piše kao ja. Kako ćeš da odlučiš?
(Uzima jedan štos pisama iz sanduka, između pisama ispada nešto malo. Uzima to.)
A ovo?
VITA: Šta je to?
(Hajdrun joj pruža.)
HAJDRUN: Na tome je kukasti krst.

VITA: To je bilo unutra?
HAJDRUN: Šta je to?
VITA: Takve stvari su se kačile na kaput.
HAJDRUN: Ko je kačio?
VITA: Onaj ko je bio u partiji.
HAJDRUN: Ali otac nije bio u partiji.
VITA: Nije.
HAJDRUN: Ili je otac bio u partiji?
VITA: Nije.
HAJDRUN: Otac ih je mrzeo. Gađali su ga kamenjem, on nije bio u partiji.
VITA: Tačno. To i nije njegovo.
HAJDRUN: Ali, šta će u njegovom sanduku?
VITA: To nije njegov sanduk. To je moj sanduk. On mi je pisao pisma i ja sam ih sačuvala. U svom sanduku.
HAJDRUN: Ne razumem.
VITA: Značka pripada meni. Mislila sam da sam je zakopala u bašti kad se rat završio. Ne znam kako je stigla tu.
HAJDRUN: Pripada tebi.
VITA: Da.
HAJDRUN: Ali ti nisi bila u partiji.
VITA: Vidi. Nije bilo vreme da uvek možeš da uradiš ono što hoćeš.
HAJDRUN: Mrzeli ste je, njega su gađali kamenjem.
VITA: Ipak sam morala u partiju. Crna kosa, i moj oblik lica – u tramvaju su me pljuvali, hteli su da me izbace napolje.
HAJDRUN: Izbacili su te?
VITA: Imala sam značku. Mnogi su tako radili.
HAJDRUN: Tvoje lice?
VITA: Shvatam da te to zbunjuje, ali zašto bih te ja lagala? Dovoljno si odrasla.
HAJDRUN: Ja nisam zbunjena.
VITA: Zakopaćemo to u bašti.
HAJDRUN: Zajedno s pismima?
VITA: Ako hoćeš, iskopaćemo drugu rupu.
HAJDRUN: Hoću.
VITA: Ne moraš tako da me gledaš.
HAJDRUN: Da je otac učestvovao u tome.

VITA: Tvoj otac nije bio nikakav junak, ali je uvek bio u otporu. Ne iz političkih razloga, nego iz principa. Kad bi neko nešto rekao, on je bio protiv, jer je uvek hteo da zna da li nešto stoji iza toga. Tako je, naravno, mnogo štošta nastradalo, ali i žaba nastrada kad uzmeš da joj prepariraš nerve, a on je bio upravo to, veterinar, čovek iz nauke.

1935.

VOLFGANG: Da li si srećna, Vita?

VITA: Sad smo tu.

VOLFGANG: Šta ćemo s tim groznim nameštajem?

VITA: Nije sve tako grozno, ostalo – prodajemo.

VOLFGANG: Kao da se useljavaš u nečiji život.

VITA: Zar nije bolje ovako? Ovde ionako nisu mogli da ostanu. Gledaj kako cveta rododendron.

VOLFGANG: On ništa ne primećuje.

VITA: A šta treba da primeti?

VOLFGANG: Ništa. To je bio samo trenutak.

VITA: Pošto si pitao –

VOLFGANG: Šta?

VITA: Da li sam srećna. Jesam. Oduvek sam htela da živim ovde, još otkad smo prvi put bili pozvani. Jedino, nisam verovala da će to ići.

VOLFGANG: Lepo.

VITA: Zašto tako gledaš?

VOLFGANG: Ovaj miris ovde.

VITA: Kakav miris?

VOLFGANG: Na jevrejsku kuću.

VITA: Otkud ti poznaješ jevrejsku kuću?

VOLFGANG: Ovo je jevrejska kuća.

VITA: Više nije. Evo, otvorićemo prozor.

VOLFGANG: Ako to pomogne.

1978.

Hajdrun je trudna.

VITA: Ovaj miris ovde.

HAJDRUN: Tiše.

VITA: I taj nameštaj. Depresivno.

HAJDRUN: Mogu da te čuju.

VITA: Pa? Ovo je moja kuća.

HAJDRUN: Nije. Ovi ljudi nemaju novaca.

VITA: Grozno, šta su napravili od ovoga. Koliko porodica sad živi ovde?

HAJDRUN: Tri, tako je ona rekla.

VITA: Kao u štali. Ovde mi je tvoj otac ujutro čitao novine. Ja još nisam bila potpuno odevena, i kad bi pogledao preko novina, ja bih mu uputila takav pogled da više nije mogao da čita.

HAJDRUN: Sad ti se sve to vraća kad stojiš ovde?

VITA: Ko bi to pomislio u ovom haosu, ali ja još svuda osećam tvoga oca. Silazi niz stepenice, naravno, prvo su vrata morala da se otvore, i veša svoj šešir – ali sad je tu to jezivo ogledalo. A ovo što su obesili na prozore. To treba da su zavese?

HAJDRUN: Ja se ničega ne sećam.

VITA: Šta?

HAJDRUN: Kad ne bih to znala, uopšte ne bih primetila da je ovo bila naša kuća, možda jedino bašta, ali i ona se smanjila.

VITA: To je naša kuća, ispod sve te buđi i starudije, poznajem svaki kamen.

1953.

VITA: Šta radiš tu?

HAJDRUN: Umotavam kamen.

VITA: Gledaj. Imaš samo taj mali ruksak. Stvarno hoćeš da vučeš jedan kamen tamo preko?

HAJDRUN: Da li treba da ga ostavim ovde?

VITA: Misliš da oni na Zapadu nemaju kamenje?

HAJDRUN: Nemaju ovaj.

VITA: Ako ovi na granici uzmu da pretražuju tvoj ruksak, i naiđu na neki kamen, onda moraju da počnu s pitanjima, zašto taj kamen, šta će ti on, da li treba da bude bačen na nekog, kad imaš kamen u ruksaku –

HAJDRUN: Reći ću da taj kamen donosi sreću.

VITA: Zato što ti treba sreća sad kad bežiš na Zapad?

HAJDRUN: –

VITA: Kažem samo ono što će oni da kažu. I uz to, taj kamen nam nije doneo sreću.

HAJDRUN: Znam, ali sama si rekla, to je poseban kamen pošto su njime gađali oca, rekla si, kamen je spomenik ocu, jer on je platio Jevrejima bekstvo, mali spomenik da treba imati hrabrosti, i da je otac imao hrabrosti, i da to nikad ne smemo da zaboravimo.

VITA: Tačno. Mi to ne zaboravljamo, nikada nećemo zaboraviti, s kamenom ili bez njega.

HAJDRUN: Pa, je l' da ga ostavim ovde?

(Vita klimne.)

HAJDRUN: A onda?

VITA: Gledaj. Iskopaćemo rupu u bašti i zakopaćemo ga. Sahranićemo kamen.

HAJDRUN: Onda će on nestati.

VITA: Neće. Ležaće tamo i nas dve ćemo znati da on leži tamo. I jednog dana će ga možda neko opet izvući na svetlost dana.

1935.

Prozor zazveči.

VOLFGANG: Sada ću nešto reći.

VITA: Nećeš.

VOLFGANG: Nešto ću reći. Razbijaju jedan prozor za drugim.

VITA: Zapaliće nam kuću.

VOLFGANG (viče): Ovo je pogrešna kuća! Razbijate pogrešne prozore. Ostavite nas na miru, mi nismo ništa učinili!

1993.

HAJDRUN: Zašto niste zvonili na vratima. Jednostavnije je.

ŠTEFANI: Ne, nije jednostavno. Toliko ste lepo mirisali onda, na parfem. Nisam uopšte znala za to.

HAJDRUN: Rado ću vam pomoći, ali vi ste nas mnogo uplašili.

ŠTEFANI: Je l' da. Neka prilika, tamo iza prozora. Htela sam da vidim kako živite ovde. Tako, s kafom, napolju rano pada zimsko veče, ali još nema snega, priroda se po hladnom vremenu skuplja u sebe, ali unutra se pali svetlo iznad stola i pije se kafa u zrnju.

VITA: Šta hoće ona?

HAJDRUN: Šta želite?

HANA: Hoće da smeta.

ŠTEFANI: Sleduje mi još petnaest tabli čokolade od vas.

VITA: Fantazira.

ŠTEFANI: Petnaest tabli zapadne čokolade.

VITA (Hani): Idi, dušo, zovi policiju.

ŠTEFANI: Hoću da mi vratite moj život.

HAJDRUN: Mi ga nemamo.

ŠTEFANI: I to, u čokoladi.

VITA (Hani): Trči, dete.

ŠTEFANI: Da li znate gde ste sada?

HAJDRUN: Ja sam u svojoj kući.

ŠTEFANI: Vi ste u kući mog dede. On je sada mrtav.

HAJDRUN: To mi je žao, ali kuća je uprkos tome –

ŠTEFANI: Ne, umro je, zato što je morao da izide odavde. Zato što ste vi smatrali da kuća odjednom pripada vama. Gde ste to bili, poslednjih četrdeset godina?

VITA: Umro je, je li?

ŠTEFANI: Da, više nije znao gde je, četiri meseca, onda je umro, tako stare ljude nije više moguće presaditi, oni uginu. Moj deda je noću udario u zidove, piškio je u ormar, padao je niz stepenice i ispružio ruku kroz zatvoren prozor. I onda je prestao da govori, prestao da jede, samo je još sedeo na stolici i gledao u svoje prste koji su se pokretali kao neka grupa ljudi.

VITA: Bilo mu je preko osamdeset, u tom dobu se čovek već polako gubi i umire.

ŠTEFANI: A, tako? Onda i vi možete polako da umrete?

VITA: Naravno. To i imam u planu.

ŠTEFANI: Neću se više pomeriti odavde.

1978.

Hajdrun je trudna.

HAJDRUN: Zašto Hajdrun?

VITA: Molim?

HAJDRUN: Zašto ste me nazvali Hajdrun?

VITA: Niko živ te ne zove Hajdrun. Svi kažu Hajdi.

HAJDRUN: Ali, u pasošu stoji Hajdrun. Zato što ste me tako nazvali. Kako ste samo došli na to?

VITA: Ne sviđa ti se tvoje ime?

HAJDRUN: Ne.

VITA: Šteta.

HAJDRUN: Hajdrun. Podseća na plave kikice i narodnu nošnju.

VITA: To si i nosila, i slatko je izgledalo, to su svi govorili, onda.

HAJDRUN: Stalno mislim, kad sada ja dobijem dete, i njemu treba nadenuti ime – to određuje toliko toga. Ako kažem, ovo je Petra, onda će to biti Petra, i to je nešto drugo nego da kažem to je Beatrisa.

VITA: Može se reći i Beata.

HAJDRUN: Zašto ste hteli da budem Hajdrun?

VITA: Ne vidim ništa pogrešno u tome. Postala si jedna dobra Hajdrun.

HAJDRUN: Jeste li znali da je to ime jedne koze? Mitske koze koja daje mleko?

VITA: Kakve koze?

HAJDRUN: Nordijske koze čije mleko daje besmrtnost zato što je brstila pra-jasen. Jeste li to imali u pameti, neku takvu nordijsku ženku s plavim kikama, koja brsti lišće i daje dobro mleko?

VITA: Ti se sad uzbuđuješ? Zašto se odjednom toliko uzbuđuješ?

HAJDRUN: Zato što ne razumem to, sve to s runama i to nordijsko. To se uopšte ne uklapa.

VITA: Ja sam jedino mislila, Hajdi. Imala sam prijateljicu koja se zvala Hajdi.

HAJDRUN: I?

VITA: Jedna zgodna, hrabra žena. I takva, mislila sam, treba jednom da bude moja ćerka. Lepo ime, mislila sam.

HAJDRUN: Zašto me onda niste nazvali Hajdi?

VITA: Zato što je to dečje ime, a mi smo se nadali da ćeš ti jednom porasti, i onda treba da imaš celo ime, kao čovek.

HAJDRUN: Hajdrun. Čovek Hajdrun. Zgodno i hrabro. Šta je to hrabro ona uradila, ta Hajdi?

VITA: Hajdi?

HAJDRUN: Da, ta tvoja Hajdi. Kako je to bila hrabra?

VITA: Prosto se nije plašila.

HAJDRUN: Čega?

VITA: Otkud znam.

HAJDRUN: Nacista?

VITA: Uopšte. I nacista, da.

HAJDRUN: Šta je radila s nacistima?

VITA: Ne znam više.

HAJDRUN: Kad je bila tako hrabra, šta je uradila?

VITA: Ne mogu da se setim, davno je bilo.

HAJDRUN: Nešto sigurno znaš, ako te se toliko dojmila, ta Hajdi.

VITA: Jednom su u njenoj bašti stajala dva mladića u uniformi.

HAJDRUN: Esesovci.

VITA: Ili hitlerjugend, i ona je onda izišla na terasu i vikala, vikala je dok nisu preskočili ogradu i pobjegli, tako je energična bila, kao žena.

HAJDRUN: I po njoj ste me nazvali?

VITA: Zato što smo želeli da imaš nešto od njene snage.

HAJDRUN: Hajdi. Ali, ja imam veliki strah. Stalno se vraća.

VITA: A kako ćeš ti nazvati svoje dete? Petra ili – šta je bilo ono drugo?

HAJDRUN: Danijel, ako bude dečak. Ili Hana, ako bude devojčica. Hana znači ljupkost. Nikakva koza, nadam se.

1935.

VITA: Možete da mi verujete da okolnosti pod kojima –

MICE: Da? Mogu da verujem?

VITA: Da ja sve to uopšte ne odobravam.

MICE: Šta ne odobravate?

VITA: Samo hoću da kažem da saosećam s vama.

MICE: Sa mnom?

VITA: Da.

MICE: Vi znate kako se ja osećam?

VITA: Mogu da zamislim.

MICE: Zato što osećanje ne igra u tome nikakvu ulogu, nije osećanje problem. Zato je i svejedno šta vi zamišljate.

VITA: Nije do nas –

MICE: A ko vas tera?

VITA: Pa i vama koristi. Gde biste inače našli novac?

MICE: Ali ja ne želim da idem odavde.

VITA: Ne, znam to.

MICE: Tačno. Dva kofera. Ništa više.

1978.

Hajdrun je trudna.

ŠTEFANI: Moj deka neće da se vidi s vama.

HAJDRUN: Aha.

ŠTEFANI: Ne razumem to, mislim da je pometen.

VITA: Šta je rekao?

ŠTEFANI: Rekao je da ste ovde zbog kokošaka.

VITA: Kokoške.

ŠTEFANI: Da. Nemam pojma šta je time mislio.

HAJDRUN: Nismo ovde zbog kokošaka, samo bih volela da još jednom vidim baštu.

ŠTEFANI: Deku kaže ne.

HAJDRUN: Ne?

ŠTEFANI: Rekao je da vam pokažem vrata, zato što ste došli samo zbog kokošaka, ali ja ne znam kako da vam pokažem vrata.

VITA: Idemo sad. Dosta je.

HAJDRUN: Ne.

ŠTEFANI: Ne znam ni kakve su to kokoške.

HAJDRUN: Gledaj. Mi ne želimo ništa loše. Mi smo živeli ovde. Ja ću dobiti dete. Doputovale smo ovamo. Ne želim da vidim ništa drugo. Samo baštu. On ne mora ni da primeti.

ŠTEFANI: Treba da ga slažem.

HAJDRUN: Ne. Samo da mu ne kažeš da sam bila u bašti.

ŠTEFANI: Zato što ja ne želim da ga lažem. Pitaće.

HAJDRUN: Poslaću ti čokoladu. Svake godine. Za tvoj rođendan.

ŠTEFANI: Ovakvu?

HAJDRUN: Da. I još bolju.

ŠTEFANI: Čokoladu.

1945.

Wolfgang sedi pijan pod stolom.

VITA: Ja idem sa Hajdrun u podrum.

VOLFGANG: Ako ja sidem u podrum, cela kuća će se srušiti.

VITA: Srušiće se u svakom slučaju. Grad već gori.

VOLFGANG: A ti se sakrivaš u podrumu kao neka buva. Šta ćeš jednom da pričaš ćerki?

VITA: Budi srećan ako još bude živa, i ako bude imala majku koja još može da joj priča, jer oca tada više neće imati.

VOLFGANG: Buva.

VITA: Možda ću joj pričati to – kako je njen otac pijan čekao pod stolom da ga sopstvena kuća ubije i ni na trenutak nije mislio na svoje dete.

VOLFGANG: Jednom ćeš izaći iz svog podruma, iz ruševina, a bombe su sve odnele, čitav naš život.

VITA: Moj život nije napolju, moj život je tu gde sam.

VOLFGANG: Život buve u podrumu. Neću više da se saginjem sad kad je svemu kraj, istrajaću.

VITA: Nije svemu kraj.

(Svetlo se gasi.)

Struja.

VOLFGANG: Evo ga, počinje kraj. Sad možemo da otvorimo prozor i da gledamo kako grad gori. Dođi.

VITA: Pod sto?

VOLFGANG: Dođi. Inače će ti malter pasti na glavu.

1993.

HAJDRUN: Vidite li ovo?

ŠTEFANI: Šta?

HAJDRUN: Pogledajte porcelan. Roditelji moje majke živeli su kod Velike bašte, gde u noći bombardovanja nije ostalo ništa, uspeli su da stignu još do Južne aleje, do parka, i onda ih je dim ugušio. Kuća je izgorela sve do podruma. Ali, posle nekoliko dana, kad su se ruševine ohladile, moja majka je otišla onamo s taljigama i iskopala je porcelan iz podruma, golim rukama.

(Viti) Tako je bilo, je l' da?

VITA: Golim rukama.

HAJDRUN: Vidite li to?

ŠTEFANI: Šta?

HAJDRUN: Prljavština koja ne može da se opere, fini šljunak, koji se upekao zato što se glazura istopila na vrelini požarnih bombi i upila šut. Jedete

svoj kolač iz porcelana iznetog iz uništene kuće mojih bake i deke. Da li sad razumete? Golim rukama. Razumete li sada da je nama mesto ovde?

ŠTEFANI: Zbog porcelana? Ja uopšte neću kolač, hoću čokoladu. Petnaest tabli.

1935.

Wolfgang uzima kamen.

VOLFGANG: Zašto se on još vuče ovuda?

VITA: Mislila sam da ga ponese u policiju –

VOLFGANG: Nećemo ići u policiju. Ići ćemo staklaru.

VITA: Zar nećeš ništa da učiniš?

VOLFGANG: Dokle god budem imao novaca da sebi priuštim novo staklo.

VITA: Ali kad nam razbijaju prozore.

VOLFGANG: Vidiš? Razbijaju nam prozore, a nismo još ništa učinili. Šta misliš da će raditi ako odemo u policiju – a ni advokata nećemo naći. Neću da tražim đavola. Nije trebalo ni da se useljavamo ovde, u jevrejsku kuću.

VITA: Ali Jevreji su otišli. Oni napolju treba samo to da shvate.

VOLFGANG: Jednoga dana će možda shvatiti. A dotle, budi tako dobra i skloni taj kamen.

VITA: Uzeću ga kao pritiskač, za pisma na mom sekreteru.

1978.

Hajdrun je trudna.

ŠTEFANI: Šta još radi tamo napolju?

VITA: Ne znam zaista.

ŠTEFANI: A počela je i kiša.

VITA: Ona voli da šeta po kiši.

ŠTEFANI: Uopšte ne šeta.

VITA (zove): Hajdi? Hajdi, uđi u kuću.

ŠTEFANI: Prehladiće se, a čeka dete.

VITA: Neće se prehladiti, samo ima bube. (zove) Hajdrun. Šta radiš tamo?

ŠTEFANI: Kleči u žbunju.

VITA (viče): Ostavi se gluposti.

(Štefani) Znam šta radi.

ŠTEFANI: Šta?

VITA (*viče*): Prestani da kopaš. Ništa više nećeš naći.

ŠTEFANI: Ona kopa?

VITA: Da. Kopa.

ŠTEFANI: Oko našeg rododendrona?

VITA: Kad je bila dete, nešto je tu zakopala.

ŠTEFANI: U našem žbunju?

VITA: Gledaj. Kako kopa.

ŠTEFANI: Dobro se skvasila. (*Zove*) Udite unutra, bićete skroz mokri.

VITA: Nemoj da vičeš. Utuvila je to sebi u glavu.

ŠTEFANI: Kao pas kad iskopava kost.

(Hajdrun stavlja kamen na sto.)

HAJDRUN: Je l' taj?

ŠTEFANI: Rekli ste da hoćete samo da stojite u bašti.

HAJDRUN: Je l' taj, ili nije?

VITA: Otkud znam.

HAJDRUN: Kamen kao oni pred kućom, u trotoaru.

VITA: Da, što da ne. Onda je to taj.

ŠTEFANI: Sad ste razneli blato svuda po travi.

HAJDRUN: Dođi, idemo.

ŠTEFANI: Čekajte, doneću peškir.

HAJDRUN: Samo da odemo odavde.

VITA: Da.

ŠTEFANI: Ali – nisam vam još rekla ni kad mi je rođendan.

1935.

Jedno okno zazveči.

VOLFGANG (*skoči i viče*): Mi nismo Jevreji. Oni više ne žive ovde. Mi smo pristojni Nemci. Ovo je pogrešna kuća. Mi nismo Jevreji.

1935.

Ništa.

MICE: I sad više nemamo o čemu da pričamo.

VITA: Izvinite. Samo sam se trenutno izgubila u mislima.

MICE: Kakvim mislima?

VITA: Ništa.

MICE: Gledali ste u baštu.

VITA: Nisam mislila na baštu.

MICE: Zamišljali ste kako primete goste na verandi i s čašama u rukama silazite na travu.

VITA: Ne.

MICE: Jer to se može. Preko tri veoma niska stepenika. Žao mi je. Danas nisam dobra domaćica.

VITA: Uopšte ne.

MICE: Molim?

VITA: Mislila sam kako niste u pravu, naravno da ste dobra domaćica.

MICE: Inače umem da vodim razgovor.

VITA: Sigurno.

MICE: Samo suviše dugo traje to unutra.

VITA: Da, zaista veoma dugo, zar ne?

MICE: Da, veoma dugo.

(*Ništa.*)

Opet.

VITA: Šta?

MICE: To ćutanje. Kao šamar.

VITA: Meni ne smeta.

MICE: Šta mislite, da li i oni unutra ćute?

VITA: Ne znam –

MICE: Što duže traje to unutra – ja naime ne verujem da oni ćute.

VITA: Ne?

MICE: Ne. Sve je zapravo odavno sredeno, vaš muž treba samo da potpiše – tri minuta, najviše pet. Ali, sad je to već čitav sat, a to znači da vaš muž nije prosto stavio potpis – razumete, oni sad unutra pregovaraju.

VITA: Ali, zar to nije normalno?

MICE: Vaš muž tamo unutra razgovara s mojim mužem o naprslinama na fasadi i o razmaknutom parketu i kaže da neće da plati cenu, jer on zna da moj muž na kraju mora da pristane na sve. Mi se iseljavamo, vi se useljavate.

VITA: Ja ništa od toga ne razumem.

MICE: Ne? A pri tom to nije teško razumeti. Vaš muž spušta cenu. Zašto da plaća sav nameštaj, kad ga ionako ne želi.

VITA: A da li treba? Mislite li da je to pravedno?

MICE: Da li svirate klavir?

VITA: Već ste me to pitali.

MICE: Možda biste želeli da vam nešto odsviram kad već plaćate za klavir koji vam uopšte nije potreban.

1993.

HANA: Neću da ostanem ovde.

HAJDRUN: A kuda ćeš?

HANA: Nikog ovde ne poznajem. U školi mi se smeju kad govorim. Idem u Ameriku.

HAJDRUN: Da nisi premlada za to?

HANA: Ne govorim o trajnom odlasku. Samo godinu dana, kao što đaci rade.

HAJDRUN: Ali, tek smo stigli ovamo.

HANA: Tata kaže da je to dobra ideja i da će on da mi plati.

HAJDRUN: Ali, tamo nikoga ne poznaješ.

HANA: Poznajem. Hoću da upoznam porodicu koju je deda spasao. U Njujorku, gospođu Švarcman.

HAJDRUN: Švarcman, da, ali šta hoćeš od njih?

HANA: Mislila sam da mi imamo nešto zajedničko.

HAJDRUN: Pa i imamo.

HANA: Ali, ja to ovde ne primećujem. Niko to ne zna. U školi urezuju kukaste krstove u klupe i niko ne zna ko sam ja. Mislila sam, kad odem tamo, kad joj pružim ruku kad mi gospođa Švarcman otvori vrata, da ću se bolje osećati.

HAJDRUN: Možemo i ovde da napravimo da ti bude prijatno. Možemo da idemo u planine. Možeš da počneš da učiš klavir. Onda ćeš upoznati i drugu decu.

HANA: Ne trebaju mi druga deca. Ti nećeš da ja odem zato što ćeš onda ostati sama sa svojom majkom. Ali, ni ja neću da ostanem ovde sama sa svojom majkom.

1993.

Vita ima nevestinski veo i pretura po jednom sanduku.

HAJDRUN: Draga Vita. Danas slavimo tvoje venčanje sa Volfgangom.

VITA: Dobro je što si to rekla. Već sam se pitala zašto imam na glavi tu belu stvar.

HAJDRUN: Upoznali ste se u Akademskom sportskom društvu –

VITA: Znam gde smo se upoznali.

HAJDRUN: Gde se otac brinuo o tvom konju. Ti si morala biti veoma plahovita jahačica.

HANA: To pričaš svake godine.

HAJDRUN: Tvoj konj je tražio toliko nege da ste imali mnogo časova na raspolaganju da se zbližite.

VITA: Mmm.

HAJDRUN: Majko?

VITA: Molim?

HAJDRUN: Ovo je govor, a ti sve vreme preturaš po sanduku.

VITA: Tražim orden.

HAJDRUN: Kakav orden?

VITA: Moj orden, dobila sam ga za brigu o ratnim grobovima.

HANA: Njen državni orden za zasluge. Celo jutro ga traži.

VITA: Pa moram da nosim orden kad je Volfgang u pitanju. Taj lepi orden zajedno s velom.

HAJDRUN: Šta, nema ga?

VITA: Jesam li ja pakovala stvari ili ti? Ne mogu da ga nađem. Zaboravljen je, ili ukraden.

HAJDRUN: A u tvom nakitu?

VITA: Tamo smo sve pretražili.

HAJDRUN: Među tvojim papirima, među pismima?

VITA: Među pismima?

HAJDRUN: Negde među tvojim papirima.

VITA: Pisma. Čekajte.

(Ustaje.)

HAJDRUN: Šta je?

VITA: Čekajte. Sad znam.

(Ide u pravcu bašte.)

HAJDRUN: Kuda ćeš?

VITA: U bašti je.

HANA: Orden za zasluge? (*Hajdrun.*) Kako to ona misli?

HAJDRUN: Nemam pojma. (*Viti.*) Ostani ovde, zaboga.

VITA: Zakopala sam ga. Tu u bašti sam ga zakopala. Ne sećaš se više? Zajedno smo ga zakopale.

(Počinje da kopa.)

HANA (*Hajdruni*): Orden za zasluge ste zakopale u bašti?

VITA: Kod rododendrona. Tu kod žbunja. Lepi orden.

HAJDRUN: Ne. Ne, pobrkala si.

HANA: Šta?

HAJDRUN: Prestani da kopaš, majko, to nije bio krst za zasluge.

HANA: Šta ona misli?

HAJDRUN: Nemam pojma. (*Viti.*) Prestani, majko, samo se prljaš.

VITA: Ovde sam ga zakopala. Pomozi mi.

HAJDRUN (*Viti*): Lepi šlajer.

HANA: Da je uvedem unutra?

HAJDRUN: Utuvila je to sebi u glavu.

HANA: Šta li samo hoće?

HAJDRUN: Ništa tu neće naći. Hajde da mi nazdravimo. Evo i tebi jedan gutljaj. Nazdravlje.

HANA: Aha. Nazdravlje.

1945/1953.

Vita uzima jedno pismo iz kutije i čita.

VOLFGANG: Firer je mrtav i Nemačka je na kolenima. Sada je svemu kraj. Hteo sam to zapravo da uradim u svojoj radnoj sobi, na mestu gde sam nosio odgovornost rukovodioca Instituta. Mogao je to biti herojski gest i njime bih skinuo teret sa tebe, draga Vita. Ali, pošto je moja kancelarija izgorela zajedno sa svim ostalim, moram to da učinim kod kuće. Slama mi srce, draga moja, što ćeš me tako naći. Ali, toga te ne mogu pošteđeti. Ni inače nismo ničega pošteđeni. Reci našoj maloj kćeri, kad jednom bude dovoljno stara, da sam umro kao istinski Nemač. Možda će joj to dati hrabrosti. Napustiti vas dve, to je za mene najbolnija misao. Ali takva je sudbina u ratu, da muškarci ginu, a žene ostaju za njima. To je sad i vaša sudbina, da ne mogu da vas povedem sa sobom. Nosite je s ponosnim dostojanstvom i sa svešću –

VITA: “I sa svešću” je precrtano.

VOLFGANG: Nosite je s ponosnim dostojanstvom, kao što i ja kao nemački oficir ovim poslednjim činom stičem svoje dostojanstvo.

VITA: “Kao nemački oficir” je precrtano.

VOLFGANG: Bog blagoslovio –

VITA: “Bog blagoslovio” je takođe precrtano.

VOLFGANG: Hajl Hitler.

(Ništa. Vita gleda u pismo, a onda ga polako cepa.)

1953.

HAJDRUN: Svi su rekli da su im očevi poginuli u Rusiji, ili na zapadnom frontu, ili da su nestali, i takve stvari, pa sam i ja morala nešto da kažem. Rekla sam, u Rusiji, ali ja to uopšte ne znam.

VITA: Ne, on nije bio u ratu. Konji su bili važni za rat, zato veterinare nisu slali na front. Ne ako su rukovodili institutima važnim za vojsku.

HAJDRUN: Zašto je onda umro? Ili uopšte nije umro?

VITA: Jeste. Kad su Rusi umarširali, stajao je gore na prozoru.

HAJDRUN: Da bi klicao.

VITA: Šta?

HAJDRUN: Da bi klicao Rusima.

VITA: Rusima?

HAJDRUN: Zato što su oslobodili grad. Oslobodili Nemačku od nacista.

VITA: Tako je. Svi su stajali na prozorima. Ja sam isturila beli peškiri, i on je još rekao, pusti tu pocepanu krpu, uzmi neku lepu maramu.

HAJDRUN: Da bi pokazala poštovanje prema Crvenoj armiji.

VITA: I onda oni prolaze dole ulicom, a mi smo samo gledali ima li Mongola, jer je svako znao da su Mongoli strahota, a oni su stalno podizali puške uvis i pucali u vazduh od radosti, i tvoj otac je odjednom klonuo napred i krv mu je potekla preko bele marame, metak ga je pogodio u glavu. Metak nekog Rusa koji uopšte nije pogledao uvis, i koji ga je ubio pucajući od radosti, baš kad je rat završen.

1993.

HAJDRUN: I zato ne treba da mislite da ste vi pod socijalizmom jedini patili. Mi smo platili svoju cenu.

ŠTEFANI: Nisam to znala, ali kakva je veza –

HAJDRUN (*prekida je*): Zato što čovek to ne ispisuje na marami i ne istura tu maramu kroz prozor.

HANA: I to je tragično, da on baš u trenutku kada je zapravo sve prošlo – i to pucnjem od radosti. I to što je Rus pogodio sasvim pogrešnog, jer on je bio na njihovoj strani, potpuno je pogrešno što je morao da umre.

HAJDRUN: Pusti, Hana, ja ću se pobrinuti za to. (*Obraća se Štefani.*) Vi hoćete da razgovarate o kući?

ŠTEFANI: O kući, da.

HAJDRUN: Sa fasade otpada malter.

ŠTEFANI: Mi nismo imali dovoljno novca da bismo vam ostavili sveže obnovljenu fasadu, žao mi je. Ali, vi ste bogati, vi možete da platite za obnovu fasade.

HAJDRUN: Nije u tome stvar.

ŠTEFANI: I za kuću je, naravno, bolje, ako ste to mislili, još nekoliko godina i uopšte ne bi moralo da se čeka da se sistem sruši, cela zemlja bi se srušila, doslovno, zgrade, pale bi jedna za drugom, nepopravljivo, ako ste to hteli da kažete.

HAJDRUN: Malter. Ako sperete boju sa fasade, ili ako samo rukom nekoliko puta čvrsto predete preko nje, kad je sve mokro od kiše, ostaju vam na ruci crveni komadići. Crveni. Šta mislite, da li je kuća nekada bila ofarbana u crveno?

ŠTEFANI: Kuća je uvek bila bela.

HAJDRUN: Baš tako. A ipak, to crveno. Ne lažem vas. Naravno da je kuća uvek bila bela. Ali u tridesetim godinama su došli ljudi, s bojom i četkama, i prešli preko fasade crvenom bojom. Da li ste znali za to?

ŠTEFANI: Kakvi ljudi?

HAJDRUN: Moj otac je finansirao jednu jevrejsku porodicu, finansirao je njihovo bekstvo, dao im je novac da emigriraju, i zato su mu celu fasadu unakaradili psovka. Najpre je preko toga neprestano prelazio belim, ali je na kraju to što je ispisano nosio s ponosom, kao orden. Niste to znali, ili jeste?

ŠTEFANI: Ne.

HAJDRUN: A ovo –

(Hajdrun stavlja kamen na sto.)

To što čovek ne više glasno ne znači da nešto krije. To nije običan kamen.

ŠTEFANI: Kamen za pločnike.

HAJDRUN: Tim kamenom su gadali mog oca zato što je dao novac jevrejskoj porodici. Skoro su ga ubili. Ali, on se sagnuo i uzeo je kamen i stavio ga u džep. I sad taj kamen leži ovde na stolu.

ŠTEFANI: Njega ste iskopali iz moje bašte. To je on? Iz mog rododendrona.

HAJDRUN: Evo šta sam htela da kažem: to nije vaša bašta. Nikada nije bila. To je bašta moga oca, on je ovde vodio usamljenu bitku, ti šiljci na baštenskom zidu, on ih je stavio da bi zaštitio porodicu od nacista, podneo je poniženja i opasnost, ali nisu mogli da ga slome, morao je da

pusti da ga gađaju kamenjem i na kraju je pogođen gore, u sobi koja je verovatno nekoliko godina bila vaša dečja soba. Nije bilo mnogo ljudi kao što je moj otac, ljudi koji su dokazali da je otpor moguć, ljudi koji su zbog drugih stavili svoj život na kocku, ali moj otac je bio takav jedan izuzetak, a ipak niko ne zna njegovu priču. Vi – vi ste ovde živeli neko vreme, u njegovoj kući, dobro, niste nam platili ni pfenig za kiriju, svih tih godina otkako smo napustili zemlju, i mi se nikad nismo žalili. Ali, sad stojite u njegovoj bašti, sedite za našim stolom, u svekolikom svom mladalačkom neznanju i drskosti, i govorite o jednom mestu o kojem očigledno ništa ne znate – zar vas nije sramota?

ŠTEFANI: Molim?

HAJDRUN: Zar vas nije sramota?

VITA: Hana? Zašto se tvoja majka toliko uzбудila?

ŠTEFANI: Kako sam ja to mogla da znam? Vi ste bili otišli. Nikada niste poslali čokoladu. Moj deda je umro. Samo sam htela kući.

HAJDRUN: Baš tako. Dobićete još jednu kafu i onda ćete krenuti.

ŠTEFANI: Kuda?

HAJDRUN: Kući.

ŠTEFANI: Mislila sam da je to ovde.

HAJDRUN: Nije. Vi odavno živite negde drugde. Ovo mesto je zauzeto. Vi to niste приметili, ali kuća je uvek bila nastanjena. Sve vreme. Od sobe u kojoj je umro moj otac do podruma gde je moja majka preživela užasno bombardovanje. Vi ste samo bili u poseti. I zato sad morate da idete kući.

1993.

ŠTEFANI: Deda mi je kazao da je to bila nesreća, pokušao je da mi objasni. Da su išli kolima na put, moji roditelji, noću po kiši, u Plauen, i skliznuli s puta, i udarili u drvo. Posle toga nisam mogla da podnesem šumu. Uvek sam se ljuļjala tako da gledam u kuću, drveće mi je bilo suviše strašno. Tada sam prvi put čula za izdaju republike, u školi sam čula o tome, i kako ljudi beže na Zapad i ostavljaju sve za sobom. Odmah sam znala da moji roditelji nisu mrtvi, da su me ostavili. I da se njihov auto nije slupao, nego stoji u nekoj garaži na Zapadu, i stalno sam razmišljala, da li u Frankfurtu ili u Hamburgu, odande smo ponekad dobijali pakete, od rodaka koje nisam poznavala, sa Zapada, za Božić. Nikad nisam deki rekla ni reč i nikad nisam pitala, i volela sam ga zbog toga što je toliko hteo da me zaštiti od istine. On je sad mrtav i ja sam počela da tragam za svojim roditeljima, na Zapadu. Ali, nema nikoga s tim imenom. Ni u Frankfurtu, ni u Hamburgu, niti igde. Možda je moj otac u međuvremenu umro i moja majka se preudala i sad se zove drugačije. Nema ih. Sada sam sama.

1993.

HAJDRUN: Prepoznaješ je?

VITA: Šta?

HANA: Kuću.

VITA: Kakvu kuću?

HAJDRUN: Sada opet stanujemo tu. Kao nekada.

VITA: Ovde? Ne, ja živim drugde.

HAJDRUN: Dobićeš sobu na spratu, s pogledom u baštu.

VITA: Kako ću da se popnem uz stepenice?

HAJDRUN: Možeš da uzmeš i sobu prema bašti, u prizemlju.

VITA: A kad ćemo opet ići kući?

HAJDRUN: Sada ostajemo ovde.

HANA: Ne prepoznaje je.

HAJDRUN: To je naša kuća. Tvoja kuća. Tu si živela s ocem. S Wolfgangom.

VITA: Znam kako se zove tvoj otac. Ali, da su oni sve to ispraznili. Trebalo je da mi zadržimo nameštaj.

HAJDRUN: Koji nameštaj?

VITA: Ovde je stajao klavir.

HAJDRUN: Ne. Ovde nije stajao nikakav klavir. Pobrkala si.

VITA: Nisam. Ja ne brkam. Ovde. Klavir.

HAJDRUN: Ali ti nikad nisi svirala klavir.

VITA: Ja nisam. Ali Mice jeste.

HANA: Mice?

HAJDRUN: Njena ondašnja prijateljica.

VITA: Mice je tako lepo svirala klavir.

1935.

Mice dolazi sa sekirom.

MICE: Hteli ste malo muzike?

VITA: Gospodo Švarcman?

MICE: Ne, ne, ovo ne treba da vas brine, to je samo sekira. Baštovan je uzima kad hoće nešto usitno da iscepa, na imanju ima stabala.

VITA: Ali, šta vi hoćete s time?

MICE: Zapravo je to bezmalo šuma. Čujete li?

VITA: Šta?

MICE: Šumorenje iz bašte. To je vetar u granama.

VITA: Sad ću radije pozvati mog muža.

MICE: Ne, nemojte da smetate gospodi, sigurno će brzo biti gotovi, vaš muž još kaže samo: klavir, to oduzimamo, on nam nije potreban.

VITA: On to kaže?

MICE: Ili ćete još da razmislite, i uzimate časove. Začas ćete naučiti *Frère Jacques*.

VITA: Neću uzimati časove.

MICE: Sad se to zove Braca Jakov. Ne? Nećete? Braca Jakov. Pokazaću vam.

VITA: Onda ga ponesite sa sobom, vaš klavir, kad ste toliko opsjednuti njime, meni ne treba.

MICE: Sad ste se još i razbesneli iako držim sekiru u ruci.

VITA: I ne može se razumeti zašto treba i za njega da platimo, kad nam nije potreban.

MICE: Zato je tu sekira.

VITA: Šta?

MICE: Poneću ga sa sobom, klavir. Ako nećete da ga platite, nećete ga ni dobiti. Odsviracu vam nešto za rastanak. Slušajte dobro. Ovo je poslednji put da se na njemu svira.

(Prilazi i komada klavir sekirom.)

1993.

HANA: Hoćeš li da mi pomogneš?

VITA: U čemu, dušice?

HANA: Hoću da napišem jedno pismo.

VITA: Kome?

HANA: U stvari, hoću da ti napišeš pismo.

VITA: Tako?

HANA: Da, u moje ime.

VITA: Zašto sama ne napišeš pismo?

HANA: Ne poznajem tu osobu.

VITA: Šta hoćeš da pišeš nekome koga uopšte ne poznaješ?

HANA: Gospođi Švarcman. Gospođi Švarcman u Njujorku.

VITA: Švarcman.

HANA: Da.

VITA: Nekad sam je poznavala.

HANA: Hoćeš da joj pišeš u moje ime?

VITA: Ali, dušice, to ne ide.

HANA: Hoću da je posetim kad budem u Americi, imam toliko toga da je pitam.

VITA: Ali, dušice, ne možeš to.

HANA: Našla sam njenu adresu. U Bruklinu. Sad se ime piše drugačije, ali mora da je to ona. Debora Švartcman.

VITA: Ona se ne zove Debora. Zvala se Mice.

HANA: Mice uopšte nije ime.

VITA: Jeste. Mice. Minjon. Mice.

HANA: Minjon?

VITA: To je, kažu, francuski. Zvuči komično. Zato se zove Mice.

HANA: Ali, Minjon, je l' to jevrejsko ime?

VITA: Nije. Ni njen muž nije imao zulufčice, i lećio je svinje.

HANA: Onda je to možda ćerka.

VITA: Nije.

HANA: Otkud ti to znaš?

VITA: Ona je mrtva. Ona nema ćerku. Ona nikad nije stigla u Ameriku, dušice.

HANA: Ali, jeste. Bila je u Amsterdamu. Upoznala je Maksa Bekmana. Izvadila je njegove slike iz ramova i ušila ih u svoj kofer. Ona ga je prva pokazala Americi.

VITA: Je l' tako? Mislim da sam to negde pročitala.

HANA: Zato što je bilo tako.

VITA: Ali ne o njoj. Ja mislim da Švarcmanovi nikad nisu bili u Amsterdamu. Odveli su ih, kao i sve ostale.

HANA: Vi ste ih spasli.

VITA: Jesmo li? Mislila sam da je neko javio esesu.

HANA: Ko?

VITA: Mislim da ih je neko potkazao i onda su uhvaćeni pred kućnim vratima, s koferima, i odvedeni su.

HANA: Neko.

VITA: Da, dušice.

HANA: Ne.

VITA: Da.

1935.

MICE: Gospodo Hajzing, hoćete li da budete moja prijateljica?

VITA: Ali, već sam vam prijateljica.

MICE: Ne, hoćete li da budete moja prijateljica? Toliko se dugo poznajemo, koliko već?

VITA: Ne znam, dve, tri –

MICE: Duže, još se sećam kako je vaš muž počeo kao asistent, večernji prijemi, mora biti da ima više od pet godina, i od svih ljudi jedino me još vi posećujete.

VITA: Da.

MICE: Zlobnik bi mogao da pomisli da ste došli samo da biste nam uzeli kuću, ali mi nismo zlobni, zar ne?

VITA: Sigurno da ne, kako to mislite – zlobni?

MICE: Hoću da budemo prijateljice, to više nije važno, sutra odlazimo, ja se zovem Mice.

VITA: Ne znam da li to ide.

MICE: Bilo bi tako lepo znati u tuđini da u našoj kući žive prijatelji.
Izvinite.

VITA: Molim?

MICE: Tad bi to bila vaša kuća, živeli biste u svojoj kući, ne u našoj, pošto ste je kupili, upravo je kupujete, ja se zovem Mice, zar nećete da mi kažete svoje ime?

VITA: Ja mislim da mi ne treba bez naših muževa –

MICE: Ne, jer, znate, kad naši muževi iziđu kroz ta vrata, biće već mnogo teže da se ja s vama sprijateljim, znam da se zovete Rozvita, mogu li da vas zovem Vita? Naši muževi to nikada neće saznati, sutra ja više neću biti tu, nazdravićemo šoljicom kafe, Vita, smem li? Neće više biti mučnih susreta, nikada me više nećete videti, to je samo za večeras, i da ja znam da me nikada nećeš zaboraviti, da nikada nećeš zaboraviti svoju prijateljicu Mice.

Kraj

